

איתא בגמ' במכות (ו:), עפ"י ביאור רש"י:

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב מנין לעדות מיוחדת (אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינם רואים זא"ז) שהיא פסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד וכו'. אלא מאי אחד, אחד אחד וכו'. אמר רב נחמן **עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות** דכתיב לא יומת על פי עד אחד. בדיני נפשות הוא דאין כשרה, אבל בדיני ממונות כשרה. מתקיף לה רב זוטרא, אלא מעתה (דכשרים בעלמא ומצטרפי) בדיני נפשות תציל (כששנים רואים מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת אחת תצטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנידון שתהא עדותן בטלה, כיון דבעלמא מצטרפת יש טעם כאן להצילו, ורחמנא אמר והצילו העדה), אלמה תנן הוא והן נהרגין, **קשיא**.

איתא עוד בסנהדרין (ל:):

לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה. במאי קמיפלגי איבעית אימא סברא אמנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי, ומנה דקמסהיד האי לא קמסהיד האי. ואידך, אמנה בעלמא תרווייהו קמסהדי. ואיבעית אימא קרא דכתיב והוא עד או ראה או ידע וכו' ואפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרווייהו כחד. ואידך, והוא עד או ראה או ידע מ"מ וכו' נהרדעי אמרי בין הודאה אחר הודאה בין הודאה אחר הלואה בין הלואה אחר הלואה בין הלואה אחר הודאה מצטרפת כמאן כריב"ק (דמ"מ הן מעידין שחייב לו מנה, רש"י).

הרמב"ם (עדות פ"ד ה"ב) והטושי"ע (חוי"מ לו) פסקו כריב"ק.

כותב הר"ח במכות (שם):

ודייקנן, מדסלקא בקשיא, שמעינן מינה, דראיה אחר ראייה ואפי' הודאה אחר הודאה אינה כשרה בדיני ממונות.

ובהגהות שם כתב: "וכ"כ במרדכי פ"ג דסנהדרין ובהג"מ הלכות עדות בשם רבינו, והב"י בחו"מ סימן ל' נדחק בטעמו (מדוע פוסק דלא כריב"ק), והכא מפורש טעמו".

הר"ח פוסק דלא כריב"ק משום דהר"ח מפרש דר"נ שאמר עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות הוא כריב"ק, ומאחר שדבריו עלו בקשיא ש"מ דאין הלכה כריב"ק (הר"ח ס"ל שקשיא הוא כמו תיובתא שנדחו דבריו ודלא כרשב"ם ב"ב נב).

הריטב"א במכות מביא, דהקשו רבותינו ז"ל, מאי קמ"ל ר"נ שעדות מיוחדת כשרה "דהא קי"ל כריב"ק דאמר במסכת סנהדרין דאפי' הלוואה אחר הלוואה מצטרפין לחייבו מנה ואע"פ שהיו שתי הלוואות חלוקות ולא ראו זא"ז כלל, וכ"ש זו שהיה מעשה אחד וברגע אחד אלא שלא ראו זא"ז".

ומתוך הריטב"א:

והנכון בתירוץ קושייתנו שלא נצרכה הא דר"נ אלא לרבנן דפליגו עליה דריב"ל
דסבירא להו דהלוואה אחר הלוואה אין מצטרפין. דאפי"ה כל שבהלוואה אחת
כשרה אע"פ שלא ידע שום אחד בחבירו.

א"כ לריטב"א דס"ל דר"נ אזיל אליבא דרבנן דריב"ק אין ראייה מסוגייתנו דהלכה לא כריב"ק.

והנה דברי הריטב"א צ"ב, מה דמתקיף רב זוטרא על ר"נ אלא מעתה בד"נ תציל וכו' וכהסבר רש"י, דאם החידוש של ר"נ הוא לרבנן דריב"ק א"כ להלכה דקי"ל כריב"ק ודאי דעדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות, וא"כ מדוע מקשים ממתניתין רק על ר"נ, תקשה לכו"ע, לימא מתניתין דלא כריב"ק, שלפי ריב"ק עדות מיוחדת כשרה בד"מ א"כ ד"נ תציל וכו', וממילא תהיה סתם משנה דלא כריב"ק ולא תהיה הלכה כמותו.

וני"ל, דיש חילוק ביסוד הדבר בין הדין שעדי הלוואה אחר עדי הלוואה כשרים לריב"ק לבין הדין שכשרה עדות מיוחדת לרבנן דריב"ק כמו שאמר ר"נ.

דהנה הטעם דהלוואה אחר הלוואה מצטרפין לריב"ק אף שזה בזמנים חלוקים ואמנה דקמסהיד האי לא קמסהיד האי, הוא משום דההלכה ד"על פי שנים עדים יקום דבר" אין הפשט **צריכים בד"מ כת אחת** של ב' עדים, שהרי בהלוואות מיוחדות אינם יכולים להצטרף להיות ככת אחת, אלא שאם ב"ד שומע מפי ב' עדים חיוב ממון אז ב"ד מחייבו, ולא שנעשים כת אחת אלא **שמצטרפים לחיוב** (לא העדים מצטרפים אלא החיוב מצטרף), ובעיני ששניים יראו את החוב. וזהו הסבר דברי הגמ' בסנהדרין, דטעם דריב"ק הוא דאמנה בעלמא קמסהדי (ואפי' בעדויות שונות הלוואה והודאה), דלבי"ד יש עדות של ב' עדים שהוא חייב מנה, ועל פי שני עדים המעידים על החיוב יקום דבר. וזהו האיבעית אימא קרא שבסנהדרין "והוא עד או ראה או ידע מ"מ", דהיינו שמספיק שראה החיוב אע"פ שאינם מצטרפים לכת אחת.

אמנם רבנן דריב"ק סברי דבעינן אף בד"מ שיצטרפו לכת אחת (גוף אחד) של ב' עדים "דאפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרוויחו כחד". ולכן לא יכולים להצטרף בהלוואה אחר הלוואה.

וא"כ בא ר"נ ומחדש אליבא דרבנן, שבעדות מיוחדת שאכן מעידים על אותה הלוואה אלא שלא ראו כאחת כשרה אף לרבנן בד"מ, וזה בגלל שעדות כזו נחשבת ככת אחת. דדוקא בד"מ גילתה תורה שאם לא ראו ממש כאחת אז אין מצטרפין לכת אחת ממש, אבל בד"מ שפיר נחשבים ככת אחת.

לפי"ז אתי שפיר הריטב"א מדוע הגמי' מקשה רק על ר"נ ולא גם על ריב"ק. דזה שלריב"ק עדות מיוחדת כשרה בד"מ אין זה משום שמצטרפי להיות ככת אחת, אלא דכלל לא בעינן בד"מ הצטרפות ככת אחת, וא"כ לא קשה שבד"מ תציל ב-ב' כתי עדים שראו כל כת מחלון אחר משום שבד"מ מצטרפי, כיון שבד"מ כן בעינן שיהיו העדים כת אחת דעדות מיוחדת פסולה בד"מ, ועדות מיוחדת בד"מ כשרה לריב"ק משום דלא בעינן כת אחת, וא"כ לא קשה כלל מזה, משום דלענין דין דקרוב או פסול הדיון הוא אם ב' הכתות מצטרפות לכת אחת ונפסלים כולם ע"י הזמת כת אחת.

אבל לר"נ דאזיל כרבנן דריב"ק ולשיטתם גם בד"מ בעינן הצטרפות שיהיו ככת אחת. וזה שעדות מיוחדת כשרה בד"מ אף שלא ראו כאחת מ"מ כיון שמעידים על הלוואה אחת נחשבים ככת אחת. א"כ מקשה מר זוטרא, אלא מעתה שבד"מ חשיב שפיר ככת אחת אף שלא ראו כאחת, א"כ בד"מ תציל, וב-ב' כתות עדים שמעידים על מעשה הריגה אחד גם נאמר שהם ככת אחת ויפסלו כולם בהזמת ב' עדים מהם, כיון שלר"נ נחשבים ככת אחת כל מקום שמעידים על מעשה אחד. וא"כ שפיר אזלא מתניתין גם כריב"ק, ומובן פסק הרמב"ם וטושי"ע כריב"ק.

התוס' (ו: ד"ה בדיני) מקשים:

הקשה רבינו אברהם מאורלייניש, דהא קרובים נפק"ל (סנהדרין כז:). דפסולים מלא יומתו אבות על בנים, ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כה.). דכתיב משפט אחד יהיה לכם, א"כ הי"נ נילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת (ועיי"ש בהמשך דבריו).

מדוע תוס' לא שואלים שם על ריב"ק? כי שם לומד ריב"ק מפסוקים שכן כשר. תוס' למדו כריטב"א - שם יש פסי' אליבא דריב"ק שבדיני נפשות צריך כת של שני עדים, ובדיני ממונות צריך עדות של שני עדים ולא צריך להצטרף, וכאן החידוש לרבנן שמצטרפים

בדיני ממונות, ובדיני נפשות לא, ולכן שואלים שנלמד זה מזה. התוס' לומדים כריטב"א ולא כר"ח.

לפי מהלך זה ניתן ליישב את האור שמח.

דהנה האו"ש (עדות פ"ד ה"א) כתב ביישוב קושיית התוס' הנ"ל במכות, וז"ל:

והנראה לנו ליישב, דהגמ' דדרשה מאי לא יומת ע"פ עד אחד וכו' אלא מאי אחד, אחד אחד, המכוון דרחמנא גלי דאימת מהני עדים דוקא **כשכל אחד מעיד שהנידון חייב מיתה**, אבל לא כשהוא אומר שאינו יודע אם חייב הנידון מיתה, רק ביי"ד יצרפו לעדותם לחייבו מיתה על פיהם. הגע בעצמך, אדם שהרג הנפש בלא שני עדים המעידים בבי"ד וודאי לאו בר קטלא הוי וכ"ז שלא נגמר דינו חייב ההורגו וכו' אי"כ בעדות שלא ראו זה את זה כי באים לבי"ד כל אחד אומר **שאינו יודע אם חייב מיתה** דהוא יודע שהרג הנפש ועד אחד הוא עצמו בא לבי"ד, אי"כ אם חבריה מסהיד בשקרא לאו בר קטלא הוי רק ביי"ד יצרפו עדות כל אחד, ואי"כ יש לפנינו שני עדים בבי"ד המעידין דגברא הרג הנפש ובר קטלא הוי, ועי"ז כתב רחמנא לא יומת ע"פ עד אחד, אחד אחד ע"י צירוף הבי"ד מן העדים לא יעידו. וזה דוקא דיני נפשות, אבל דיני ממונות הלא אם לוח מחבירו או הודה, **אף שלא בא העד והעיד לבי"ד גברא בר חיוב ממון הוי**, ואי"כ כל אחד אומר שחבירו חייב ממון והוי כאילו אומר כל אחד בדיני נפשות שחבירו חייב מיתה שהרג נפש ועדים באו להעיד בבי"ד כגון שרואים זא"ז והוי במשקל אחד ממש, ולא שייך עי"ז משפט אחד דאדרבא משפט אחד הוי וכו' (עיי"ש הסבר שאלת הגמ').

אי"כ אומר האו"ש, שמה שחידשה תורה שעדות מיוחדת פסולה בדיני נפשות הוא משום שבדי"כ צריך לראות לא רק את המעשה אלא גם את החיוב, ובעינן שכל אחד מהעדים יעיד שהנידון חייב מיתה, ואם ראו כל אחד לחוד אזי אין כל אחד מעיד שחייב הנידון מיתה, "על פי שנים עדים", ובלי שני עדים אין חיוב מיתה. אבל בדיני ממונות אפי' שכל אחד לבדו בכ"ז יש כאן ראייה ועדות על חיוב, כיון שהמעשה עצמו מחייב אף בלי פסק דין, וגם בלי עדים יש חיוב.

ועפ"י אומר האו"ש, שבעדות על קנס, כשכל אחד ראה מחלון אחר כיון שכל זמן שלא העידו עליו שנים בבי"ד לא מחייב כלל¹ (והראיה דאי מודה מיפטר) ממילא אין כל אחד אומר שידוע הוא שפלוני חייב קנס דדילמא העד השני משקר ולא ראה הדבר, וא"כ ליכא בבי"ד רק עד אחד ולא מחייב כלל, ועדות מיוחדת בקנס הוי כדיני נפשות.

ולפי"ז מתרץ האו"ש את שאלת התוס': קרובים פסולים לעדות, אז כמו שפסולים בנפשות כן גם בממונות "משפט אחד יהיה לכם" משפט השווה לכולכם. אבל כאן גם כדיני נפשות זה לא דין כדיני נפשות, אלא דין כללי בעדות "אחד אחד" פסול, כי כל אחד לא רואה את החיוב, אבל כדיני ממונות שכל אחד רואה את החיוב ממילא עדות מיוחדת כשרה.

אך קשה על האו"ש. יש דין בתוספתא ובירושלמי (פ"א דסוטה ה"א), אישה שנסתרה בעד אחד בשחרית ובע"א בבין הערביים אין זה יחוד, ובעינין ראייה כאחת. מסביר הר"ן בגיטין (פ"א) דבעינין ביחוד ראייה כאחת משום דאישות שייך כדיני נפשות (שעי"ז נעשית אשת איש, וכשתזנה תתחייב מיתה), ובבת אחת בעינין, ואם יראו שני עדים מחלון אחר את הקידושין לא הוי קידושין, דשייכי לדי"נ.

ולכא' לאו"ש תיפוק ליה מטעם שכמו שבדי"נ בעינין שיראו את החיוב, א"כ ה"ה בעדי יחוד וקידושין, דהרי האו"ש אמר שזה לא דין בד"מ או בדי"נ, אלא התורה חידשה כלל בדין עדות שצריכים לראות לא רק את המעשה אלא גם את התוצאה של המעשה (חיוב), וא"כ בקידושין אין צריך לראות שנתן לה טבעת או בגיטין גט, אלא צריך לראות שהיא נעשית אשת איש, וכשאחד רואה מחלון זה והשני מחלון אחר לא רואים הם שנעשית אשת איש.

ועי"ע שו"ע אבה"ע סימן י"א ס"ס א' ברמ"א ובבי"י. ועי"ש בביאור הגר"א שכתב שהתוספתא אזלא דלא כריב"ק, דלריב"ק מצטרפים העדים בזה וכד"מ, דרק בדי"נ ממש אין מצטרפים. ועיין באה"ע (קלג, א) לענין צירוף עדי מסירה בגט דין בבית שמואל ומסתפק בזה.

1. עיין רע"א בשי"ס (מכות ה'): דס"ל שבקנס ליכא חיוב כלל לפי שבי"ד יחייבוהו. אמנם בתוס' שם (ד"ה וכן) מבואר לא כמותו, אלא שאין חיוב קודם העמדה בדין משום דאי בעי היה מודה ומיפטר. ועיין בספר דברי משפט (ח"מ א, א) שהקשה על רע"א מהרא"ש סוף פ"ק דבי"ק שאומר שבזה"ז שאין דנים דיני קנסות מדאורייתא מהני תפיסה, דחייב הוא מדאורייתא, אלא דל"ל דין למידן, וכה"ג עביד איניש דינא לנפשיה. א"כ משמע דלא כרע"א.

ולכא' לאוי"ש מה הדיון בפוסקים אם עדי גיטין וקידושין דמי לד"י או לד"מ, פשיטא שיפסלו, דאם נמסר בפני כל אחד בנפרד הרי אין כאוי"א רואה גט כשר!

וא"כ משמע מכ"ז דלא כאוי"ש, אלא דזה הלכה בד"י, וכל מה ששייך לד"י דינו כד"י וכל מה דלא שייך דינו כד"מ, ולא תלוי באם רואים את החיוב או לא.

אמנם לפי המבואר לעיל נ"ל, שחידוש האוי"ש הוא רק אליבא דהסוגיה דמכות, דרי"נ אזל כרבנן דריב"ק (לשיטת הריטב"א) דס"ל שבדיני ממונות הלואה אחר הלואה אין מצטרפין, אבל בעדות מיוחדת כזאת כשרה משום דקרא דלא יומת וגו' קאי רק על דיני נפשות. וע"ז קאי הסבר האוי"ש שיש חילוק בין ד"מ לד"י, שבד"מ כ"א רואה את החיוב משא"כ בד"י.

אולם להלכה דקיי"ל כריב"ק, שגם עדי הלוואה אחר הלוואה מצטרפי בד"מ מפסי "והוא עד או ראה או ידע" מ"מ, דלא בעינן צירוף לכת אחת, וכיון דאיכא פסי להכשיר בד"מ, א"כ לא צריך להגיע לחילוק האוי"ש, אלא הלכה היא שיש חילוק בין עדות בד"מ לעדות בד"י מדינא דקרא ואין לדמות ז"ל. ולכן הפוסקים מדמים עדי גיטין וקידושין לד"מ כיון שכל היכא דלא הוי ד"י ממש דינו כד"מ, מאחר דאין יסוד החילוק אם רואים את החיוב או לא, אלא שחלוק ד"י מד"מ.